

HAKA Martiskainen Kukka-Maaria(YM) 14.05.2019

Viite

Asia

Epävirallinen ympäristöministerikokous Bukarestissa 20.-21.5.2019

EU:n neuvoston puheenjohtajamaa Romania järjestää epävirallisen ympäristöministerikokouksen Bukarestissa 20.-21.5.2019. Kokouksessa Suomea edustaa asunto-, energia- ja ympäristöministeri Kimmo Tiilikainen. Ympäristöministerit keskustelevat ilmastomuutoksesta, biodiversiteetistä, sekä vesien hallinnasta ja mikromuoveista. Keskustelut käydään puheenjohtajan esittämien kysymysten pohjalta.

Ministerit keskustelevat **innovatiivisista ratkaisuista ja kansalaisten roolista vähähiilisen tulevaisuuden edistämisessä**. Keskustelussa ministerit pohtivat miten EU:n ja kansallisella politiikalla voidaan edistää elämäntapamuutoksia ja vahvistaa toimintaympäristöä, joka mahdollistaa siirtymän kohti ilmastoneutraalia yhteiskuntaa. Suomen mukaan kulutusvalinnoilla on tärkeä rooli päästöjen vähentämisessä; kulutustapoja tulee ohjata ilmastoystävällisempään suuntaan. Kansallisista toimista nostetaan esiin Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelman (KAISU), joka kannustaa kansalaisia puolittamaan hiilijalanjälkensä vuoteen 2030 mennessä. Valtion rooli ilmastoystävällisiä kulutusvalintoja mahdollistavan infrastruktuurin luomisessa nähdään erityisen merkittävänä. Suomessa kunnat ovat kansallisen ilmastopolitiikan kehittämisen eturintamassa; kunnan edelläkävijyys ilmastoasioissa heijastuu aktivoivalla tavalla myös kunnan asukkaiden ja muiden sidosryhmien toimintaan.

Ministerit keskustelevat kansainvälisen IPBES-paneelin (Intergovernmental Platform on Biodiversity and Ecosystem Services) **maailman biodiversiteettiä ja ekosysteemipalveluja käsittelevästä arviointiraportista**, ja sen seurauksista EU:lle ja globaalille post-2020 biodiversiteettisuunnitelmalle. Ministereiltä kysytään raportin tärkeimmistä viesteistä, sekä siitä, miten EU:n ja jäsenmaiden tulisi reagoida näihin kehitettäessä vuoden 2020 jälkeisiä strategioita. Suomi katsoo, että arviointiraportti luo vankan tieteellisen pohjan luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemipalvelujen turvaamiseksi tehtävälle työlle tuleviksi vuosiksi. Suomen mukaan toimenpiteiden tulee jatkossa kohdistua luonnon monimuotoisuutta heikentäviin ajureihin sekä niiden taustalla vaikuttaviin juurisyihin.

Keskustelu vesistä keskittyy joista meriin kulkeutuvien **muovien ja mikromuovien aiheuttaman vesien pilaantumisen hallintaan**. Ministerit keskustelevat siitä, mitä EU-tason toimia ongelman ratkaisemiseksi tulisi tehdä. Suomi pitää tärkeänä muoviroskaan liittyvien ympäristö- ja terveysriskien torjumista ja sisävesien ja meren roskaantumisen vähentämistä. Merkittävimpinä keinoina tähän Suomi pitää muoviroskan ja mikromuovien synnyn, primääristen mikromuovien käytön sekä muovi- ja mikromuovien vesistö päästöjen minimoimista. Tämän saavuttamiseksi Suomi pitää keskeisenä kansallisen muovitiekartan toimeenpanoa ja EU- lainsäädäntöaloitteiden päätökseen viemistä ja toimeenpanoa.

Asialista:

1. Ympäristöministereiden keskustelu innovatiivisista ratkaisuista ja kansalaisten roolista kehityksessä kohti vähähiilistä tulevaisuutta, s. 4–9
2. Ympäristöministereiden keskustelu biodiversiteettiä ja ekosysteemipalveluita käsittelevän IPBES-arviointiraportin tuloksista, s. 10–13
3. Ympäristöministereiden keskustelu vesienhoidosta ja muovi- ja mikromuovipäästöjen hillitsemisestä, s. 14–21

Ympäristöministeriö

PERUSMUISTIO

YM2019-00126

YSO

Cederlöf Magnus

07.05.2019

JULKINEN

Asia

Innovatiiviset ratkaisut ja kansalaisten rooli kehityksessä kohti vähähiilistä tulevaisuutta; keskustelu; epävirallinen ympäristöministerikokous 20.-21.5.2019 Bukarest

Kokous

Epävirallinen ympäristöministerikokous 20.05.2019 - 21.05.2019

U/E/UTP-tunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Bukarestin epävirallisessa ympäristöministerikokouksessa 20.-21.5.2019 käsitellään innovatiivisia ratkaisuja ja kansalaisten roolia kehityksessä kohti vähähiilistä tulevaisuutta. Keskustelu käydään puheenjohtajamaa Romanian laatiman tausta-asiakirjan ja siinä esitettyjen kysymysten pohjalta.

Suomen kanta

Puheenjohtaja on toimittanut keskustelun pohjaksi kaksi kysymystä:

- 1) *Miten EU-tason ja kansallisen politiikan avulla voidaan edistää elämäntapamuutoksia ja mahdollistavan toimintaympäristön luomista siirryttäessä kohti ilmastoneutraalia yhteiskuntaa?*

Suomen ilmastopolitiikan suunnittelussa kansalaisten rooli otettiin ensimmäistä kertaa laajasti huomioon Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmassa (KAISU), joka annettiin eduskunnalle hallituksen selontekona syksyllä 2017. KAISU kannustaa kansalaisia puolittamaan hiilijalanjälkensä vuoteen 2030 mennessä.

Tähän mennessä kansalaisia on kannustettu ilmastoystävällisiin kulutusvalintoihin esimerkiksi pienkokeiluprojekteilla, joissa on etsitty uusia ideoita kansalaisten hiilijalanjäljen puolittamiseen muun muassa arkipäivän liikkumisvalinnoissa, asumisen energiatehokkuusratkaisuissa sekä kestävän, paikallisen kulutuksen teemoissa. Kokeiluprojektien lisäksi kansalaisten tietoisuutta ja sitoutumista ilmastomuutoksen hillintään on lisätty erilaisten hiilijalanjälkilaskureiden (Ilmastodieetti, Elämäntapalaskuri) sekä Sitoumus2050-työkalun avulla, jotka auttavat kansalaisia ymmärtämään omaa ilmastovaikutustaan, suunnittelemaan vaikuttavia toimia sen pienentämiseksi sekä julkisesti sitoutumaan näihin toimenpiteisiin kansallisella alustalla.

Suomessa julkisella sektorilla on käytössä useita toimenpiteitä ja niiden yhdistelmiä, joilla voidaan vaikuttaa kulutukseen ja kuluttajien valintoihin. Näitä ovat esimerkiksi liikenteen ja maankäytön suunnittelu, ekologinen tuotesuunnittelu ja ympäristö- ja

energiamerkinnot, rakentamismääräykset, taloudellinen ohjaus, julkiset hankinnat, energiatehokkuusstandardit, informaatio-ohjaus, kokeilut, erilaisten verkostojen sekä positiivisten esimerkkien luominen. Osa näistä ohjauskeinoista perustuu EU:n lainsäädäntöön ja osa kansallisiin säädöksiin.

Valtiolla on erityisen merkittävä rooli ilmastoystävällisiä kulutustapoja ja -valintoja mahdollistavan infrastruktuurin luomisessa. Erityisesti vähäpäästöisen energiantuotannon ja liikenteen sekä niihin liittyvä infrastruktuurin kehittäminen korostuu aivan lähivuosina sekä kansallisella tasolla että EU:n laajuisesti.

EU:n yleiset päästö- ja energiatavoitteet sekä niiden saavuttamista varten luotu lainsäädäntö ohjaavat jo nyt kehitystä vähäpäästöisempään suuntaan kansalaisten näkökulmasta ja tarjoavat yrityksille toivottua ennakoitavuutta uusien, ilmastoystävällisempien tuotteiden kehittämiseen. EU:n energiatehokkuussäädökset ovat merkittävässä roolissa kulutuksesta aiheutuvien päästöjen vähentämisessä. EU:n yhteisiä rahoitusinstrumentteja hyödyntämällä voisi olla mahdollista nykyistä tehokkaammin ohjata kulutusta ilmastoystävällisempään suuntaan sekä edistää mahdollistavan infrastruktuurin luomista.

2) Millä toimilla voidaan hyödyntää erityisesti paikallisviranomaisten, kansalaisyhteiskunnan ja yritysten välisiä synergioita ilmastopolitiikan vauhdittamiseksi?

Sekä paikallistason toimijoita, mukaan lukien kunnat ja alueet, että kansalaisia on aktiivisesti osallistettu ilmastopolitiikan toimeenpanoon Suomessa. Suuri osa Suomen kaupungeista ja kunnista on asettanut EU:ta tai Suomen valtiota kunnianhimoisemmat päästövähennystavoitteet. Kunnat ovatkin tällä hetkellä kansallisen ilmastopolitiikan kehittämisen eturintamassa. Yli puolet suomalaisista asuu kunnissa, jotka tekevät aktiivista ilmastotyötä, ja neljännes suomalaisista asuu jo kunnissa, jotka tähtäävät hiilineutraaleiksi vuoteen 2030 mennessä. Kuntien ilmastotyötä vauhdittavat erityisesti vapaaehtoiset ilmasto-, resurssiviisaus- ja kiertotalousverkostot, kuten HINKU (51 kuntaa), CANEMURE (7), FISU (11) JA CIRCWASTE (10). Ilmastoverkostojen jäsenille tarjotaan mm. helppokäyttöisiä työkaluja, asiakaslähtöistä neuvontaa ja viestintää, ilmastotiekarttoja, uusimpia tietoja rahoitusmahdollisuuksista sekä yhteisöllisyyttä ja vertaistukea.

Kunnan ja kunnan johdon edelläkävijyys ilmastoasioissa heijastuu aktiivisella tavalla myös kunnan asukkaiden ja muiden sidosryhmien kuten yritysten toimintaan. Ilmastomuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen on uskottavaa ja tehokasta vain, jos kaikki ovat mukana: kuluttajat, yritykset, kunnat, muut sidosryhmät, Suomessa ja ulkomailla. Yhteistyö, yhteisöllisyys ja verkostoituminen ovat ilmastotyön ydin. Edelläkävijöitä tarvitaan eri tasoilla asukkaista yrityksiin ja kunnista valtioon. Yhteiskunnan tulisikin tukea edelläkävijyyttä, ennustettavasti ja pitkäjänteisesti.

Viime aikoina yhteiskunnallisessa keskustelussa on vahvasti noussut esiin eri aloitteiden yhteydessä kysymys kansaisten ja yritysten hiilijalanjäljen kompensoinnista sekä siihen liittyvät keinot. Keskustelua kompensoinnin roolista ja sen päästöjä vähentävistä vaikutuksista tarvitaan lisää, kun kuluttajien ja yritysten asema ilmastopolitiikan kentällä nousee vahvemmin esiin.

Pääasiallinen sisältö

Puheenjohtajan tausta-asiakirjan pääasiallinen sisältö

Eurooppa-neuvosto 22.3.2019 päätelmissä kehoitetaan Euroopan unionin neuvostoa tehostamaan työtä pitkän aikavälin ilmastostrategian parissa ennen kesäkuun 2019 Eurooppa-neuvoston jatkokeskustelua. Romanian puheenjohtajakauden aikana pitkän aikavälin visiota käsitellään laajasti eri neuvostokokoonpanoissa tulevien keskustelujen edistämiseksi.

Komission tiedonanto 28.11.2018 ”Puhdas maapallo kaikille” esitteli pitkän aikavälin vision taloudellisista ja yhteiskunnallisista muutoksista, joita vaaditaan ilmastoneutraalin tulevaisuuden saavuttamiseksi vuoteen 2050 mennessä, ja nosti esiin mahdollisia polkuja ja toimia tämän siirtymän varmistamiseksi. Vision mukaan muutoksia tarvitaan kaikilla sektoreilla. Kansalaisten toimet tulee ottaa huomioon ja niitä tulee vahvistaa, ja EU:n kansalaisilta vaatia vahvaa osallistumista ja omistajuutta hiilineutraaliuden saavuttamiseksi. Lisäksi tulee edistää ja lisätä teknologisia innovaatioita ja uusia teknologioita.

Maaliskuun ympäristöneuvoston keskustelujen yhteydessä pitkän aikavälin vision kokonaisvaltainen näkökulma toivotettiin tervetulleeksi ja nostettiin esiin tarve sitouttaa yhteiskunnan kaikki osapuolet, päättäjät, sidosryhmät ja kansalaiset siirtymään kohti hiilineutraalia taloutta. Bukarestin epävirallisen ympäristöministerikokouksen keskustelulla pyritään selvittämään edelleen paikallisviranomaisten ja kansalaisyhteiskunnan synergioita ilmastoneutraaliuden vauhdittamiseksi.

Taustaa aiheeseen:

Kulutusksymykset nousevat vahvasti esiin

Suomessa keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelma (KAISU) kannustaa kansalaisia puolittamaan hiilijalanjälkensä vuoteen 2030 mennessä ja kuntia asettamaan omat tavoitteensa tukemaan kansallista päästövähennystavoitetta. Suunnitelma huomioi kulutusvalintojen vaikutuksen erityisesti asumisen, liikkumisen ja ruoankulutuksen osalta. Näillä osa-alueilla kulutusvalinnoilla on mahdollista merkittävästi vähentää energian kulutusta sekä tiettyjen hiili-intensiivisten tuotteiden ja palveluiden käyttöä. Merkittävimmät päästövähennykset liikenteessä saavutetaan käyttämällä vähähiilisiä liikkumismuotoja, uusia teknologioita, sekä lisäämällä joukkoliikenteen tarjontaa. Asumisessa tärkeimmät rakennusten omistajien tekemät päätökset koskevat öljylämmityksestä luopumista sekä energiatehokkuusremonttien toteuttamista. Ruoankulutuksessa puolestaan siirtyminen kasvipainotteisempiin vaihtoehtoihin ja ruokahävikin torjuminen voivat vaikuttaa päästökehitykseen maataloussektorilla.

Samaan aikaan kun suunnitelmassa on tunnistettu välttämätön tarve muuttaa kulutustottumuksia ja -valintoja, korostetaan myös valtion vastuuta yhteiskunnan infrastruktuurien muuttamisessa erityisesti energiantuotannon ja liikenteen osalta. Ilman uutta liikenneinfrastruktuuria, joka tukee sähköistymistä ja muita vähäpäästöisiä liikennemuotoja tai ilman joukkoliikenteen saatavuuden parantamista, kansalaisten on vaikea valita ilmastoystävällisempiä vaihtoehtoja. Sama koskee myös muita kulutuksen osa-alueita: uusien teknologioiden, vihreän energian ja kestävien ruokavalintojen saatavuus ovat kulutustottumusten muuttamisen keskiössä. Ilmastoystävällisten valintojen tulee olla kuluttajille helppoja ja houkuttelevia, jotta ne leviävät riittävän nopeasti.

Julkisella sektorilla on käytössään useita toimenpiteitä ja niiden yhdistelmiä, joilla se voi vaikuttaa kulutukseen ja kuluttajien valintoihin. Näitä ovat esimerkiksi liikenteen ja maankäytön suunnittelu, rakentamismääräykset, ekologinen tuotesuunnittelu ja energiamerkinnät, taloudellinen ohjaus, julkiset hankinnat, energiatehokkuusstandardit, informaatio-ohjaus, kokeilut, erilaisten verkostojen sekä positiivisten esimerkkien luominen.

Suomella on pitkät perinteet vapaaehtoisesta energiatehokkuussopimustoiminnasta ja energiakatselmustoiminnasta, joita on saatu vauhditettua mm. energiatuen avulla.

Vahvoina kehityssuuntina näkyy tällä hetkellä energiatehokkuustoiminnan palveluistuminen, teknologioihin ja rahoitukseen liittyvät muutokset ja haasteet sekä kuluttajien tottumuksiin, osaamiseen ja toimintamahdollisuuksiin liittyvät muutokset ja haasteet. Trendit liittyvät läheisesti käynnissä olevaan energiamurrokseen, jonka vauhdittamisessa kuluttajilla on merkittävä rooli.

Julkiset hankinnat ja yhteishankinnat – vähähiilisyyttä joukkovoimalla

Julkisiin hankintoihin käytetään Suomessa noin 35 mrd € vuodessa (vrt. valtion budjetti n. 55 mrd €). Julkisten hankintojen merkitys ilmastonmuutoksen hillinnän potentiaalisena työkaluna kasvaa jatkuvasti, kun hankintakriteereissä korostetaan yhä enemmän tuotteiden ja palveluiden vähähiilisyyttä. Kestävien ja innovatiivisten julkisten hankintojen verkostomainen osaamiskeskus (KEINO) vauhdittaa vähähiilisten tavaroiden ja palveluiden hankintoja valtakunnallisesti. Myös kuluttajat ovat yhdistäneet voimansa ja ovat mukana erilaisissa ilmastoystävällisissä hankinnoissa yhteishankintojen kautta. Esimerkiksi HINKU-kunnissa on toteutettu useita erillishankintoja, joissa on hankittu kymmenittäin aurinkopaneeleja yksityisten asuntojen katoille oman sähköntuotannon edistämiseksi.

Kokeilun Paikka – pienillä panoksilla suuriin ratkaisuihin?

Kansalaisten kannustaminen hiilijalanjälkensä puolittamiseen edellyttää rohkaisevien esimerkkien esiin tuomista. Yksi kannustuskeino on pienten kokeilujen edistäminen. YM:n ja Motivan järjestämässä KokeilunPaikka-haussa etsittiin ratkaisuja kansalaisen hiilijalanjäljen puolittamiseen. Jatkoon valittiin 15 pienimuotoista kokeilua arkiliikkumisen, kotien energiatehokkuusratkaisujen sekä kestävän paikallisen kuluttamisen teemoissa. Perusajatuksena on, että innovatiiviset ja innokkaat kansalaiset aktivoituvat ja etsivät ratkaisuja itselleen, lähipiirilleen ja laajemmille joukoille. Kokeilut saavat paljon mediahuomioita ja ovat siten kustannustehokkaita ilmastotyön vauhdittajia ja levittäjiä.

Kiertotalous ja vähähiilisyyys kulkevat käsi kädessä

Suomi on kiertotalouden kärkimaita maailmassa, minkä osoittavat mm. Sitran johdolla valmisteltu maailman ensimmäinen kiertotalouden kansallinen tiekartta ja jokavuotinen kiertotalouden huipputapahtuma World Circular Economy Forum (WCEF). Seuraava WCEF Helsingissä 3.-5.6.2019 keskittyy kiertotalouden ratkaisujen globaaliin skaalaukseen ja tuo yhteen 2 000 kiertotalouden vaikuttajaa ympäri maailman. Kiertotaloudessa kulutus perustuu omistamisen sijasta palveluiden käyttöön, jakamiseen, vuokraamiseen ja kierrättämiseen, uuteen kestävän kehityksen talousjärjestelmään. Suomessa selvitetään parhaillaan, mitkä ovat kiertotalouden ja

vähähiilisyiden tärkeimmät liittymät ja miten kiertotalouden eri ratkaisut hillitsevät ilmastomuutosta mahdollisimman kustannustehokkaasti. Suomi haluaa olla kiertotalouden globaali edelläkävijämaa. Material Economics-yhtiön ja Sitran arvion mukaan siirtymällä kiertotalouteen teollisuuden kasvihuonekaasupäästöjä voitaisiin vähentää EU:ssa puolella vuoteen 2050 mennessä.

Maankäyttö ja rakentaminen - vähähiilisyttä vuosikymmeniksi

Maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) muutospaineet aiheutuvat toimintaympäristön muutoksista, kuten ilmasto- ja energiakysymykset, aluerakenteen erilaistuminen, kaupungistuminen, liikkumisen murros, digitalisaatio ja muutokset hallintorakenteissa. Käynnissä olevan MRL:n uudistuksen tavoitteena on yksinkertaistaa alueidenkäytön suunnittelujärjestelmää, kehittää rakentamista koskevaa ohjausjärjestelmää sekä selkeyttää maankäyttö- ja rakennuslain mukaisia valmistelu-, päätöksenteko- ja toimeenpanotehtäviä.

Rakentamisen puolella ympäristöministeriö on kehittämässä rakennusten elinkaarisen hiilijalanjäljen arviointimenetelmää. Uusi menetelmä tulee edistämään vähähiilistä rakentamista Suomessa. Rakentaminen ja rakennukset aiheuttavat nykyisin kolmanneksen Suomen kasvihuonekaasupäästöistä.

Yksi tehokkaimmista vähähiilisyiden edistämiskeinoista on valtion ja suurimpien kaupunkien maankäytön, liikenteen ja asumisen MAL-sopimukset, joissa sovitetaan yhteen alue- ja yhdyskuntarakenteen sekä liikennejärjestelmän kehittämisperiaatteet ja ratkaisut.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Epävirallisessa ministerikokouksessa ei tehdä päätöksiä.

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

Toimitettu tiedoksi ympäristöjaoston (EU23) laajalle kokoonpanolle 14.5.2019.
Ministerivaliokunnan kirjallinen menettely 15.–17.5.2019.

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 17.5.2019.

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

Puheenjohtajamaa Romanian toimittama tausta-asiakirja.

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Magnus Cederlöf, magnus.cederlof@ym.fi, 0295250060

EUTORI-tunnus**Liitteet****Viite**

Ympäristöministeriö

PERUSMUISTIO

YM2019-00131

LYMO Ojala Olli(YM)

09.05.2019

Asia

**IPBES-arviointiraportti; keskustelu; epävirallinen ympäristöministerikokous 20.-21.5.2019
Bukarest**

Kokous

Epävirallinen ympäristöministerikokous 20.05.2019 - 21.05.2019

U/E/UTP-tunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Päätöksentekijöille suunnattu tiivistelmä maailman biodiversiteettia ja ekosysteemipalveluita käsittelevästä arviointiraportista (Global Assessment on Biodiversity and Ecosystem Services) hyväksyttiin hallitustenvälisen luontopaneelin (IPBES) seitsemännessä yleiskokouksessa. Yksi IPBES:n tärkeistä tehtävistä on toimia tieteellisen tiedon arvioijana ja koostajana kansainvälisten luonnonsuojelusopimusten tarpeisiin.

Ajallisesti arviointiraportin hyväksyminen tukee erinomaisesti kansainvälisen biodiversiteettisopimuksen (CBD) käynnissä olevaa työvaihetta, jossa valmistellaan vuoden 2020 jälkeistä biodiversiteettipolitiikan kehystä. Arviointiraportin sisältö tulee keskeisesti vaikuttamaan kansainvälisen biodiversiteettisopimuksen päätösten sisältöihin vuoden 2020 osapuolikokouksessa (COP 15) Kunmingissa.

Arviointiraportista keskustellaan epävirallisessa ympäristöministeri-kokouksessa Bukarestissa 20.-21.5.2019 EU:n neuvoston puheenjohtajamaa Romanian laatiman tausta-asiakirjan ja siinä esitettyjen kysymysten pohjalta:

- Mitkä ovat IPBES-arviointiraportin päätöksentekijöille suunnatun tiivistelmän tärkeimmät viestit, ja miten EU:n ja jäsenmaiden tulisi vastata niihin kehitettäessä vuoden 2020 jälkeisiä biodiversiteettistrategioita?*

Suomen kanta

Suomi pitää tärkeänä, että IPBES:n seitsemäs hallitustenvälinen kokous onnistui hyvin. Kokouksen keskeisin onnistuminen oli se, että paneelin jäsenet yhdessä hyväksyivät 'Global Assessment on Biodiversity and Ecosystem Services' -arviointiraportin tiivistelmän päätöksentekijöitä varten. Arviointiraportti luo nyt vankan tieteellisen pohjan luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemipalvelujen turvaamiseksi tehtävälle työlle tuleviksi vuosiksi ja viitoittaa tärkeimpien jatkoselvitysten suuntaa.

Arviointiraportissa on listattu viisi tärkeintä luonnon monimuotoisuuteen heikentävää ajuria. Tärkeimpänä mainitaan maan- ja merien käytön muutokset ja seuraavina elollisten luonnonvarojen ylikulutus, ilmastomuutos, saastuminen sekä vieraslajit. Suomi katsoo, että toimenpiteiden tulee kohdistua paitsi näihin ajureihin myös niiden taustalla vaikuttaviin juurisyihin. Toimenpiteiden täytyy jatkossa ottaa aikaisempaa paremmin huomioon kokonaisvaltaisen ja kaikki yhteiskunnan sektorit läpäisevän muutoksen tarve (transformative change).

Suomi korostaa määrätietoista ja pitkäjänteistä työtä kohti vähähiilistä ja luonnon monimuotoisuutta turvaavaa Suomea. Suomi jatkaa erityisesti kiertotalouden keinojen kehittämistä kulutuksen haitallisten vaikutusten hillitsemiseksi ja luonnonvarojen kestävän käytön tason saavuttamiseksi.

Suomi pitää tärkeänä, että valittujen toimenpiteiden vaikuttavuutta seurataan käyttämällä olemassa olevia indikaattoreita ja tarvittaessa kehittämällä uusia. On myös tärkeää huolehtia, että toimenpiteitä tuetaan tutkimukseen perustuvaa tietoa tuottamalla.

Suomen ja maailman tärkeimpien ympäristöhaasteiden – ilmastonmuutoksen ja monimuotoisuuden heikkenemisen – ratkaisemiseen liittyvien toimien täytyy tukea toisiaan.

Pääasiallinen sisältö

Ihminen on raportin mukaan jo vaikuttanut merkittävästi kolmeen neljäsosaan maaympäristöistä ja kahteen kolmasosaan meriympäristöistä. Samalla ihminen on hävittänyt lajeja ja luontotyyppejä sekä heikentänyt lajien elinympäristöjä.

Maailmanlaajuisesti yhteensä noin miljoona eläin- ja kasvilajia on uhatta kuolla sukupuuttoon, monet seuraavina vuosikymmeninä. Luku on suurempi kuin koskaan aiemmin ihmiskunnan historiassa.

Raportti osoittaa, että luonnon köyhtyminen ei ole vain ympäristökysymys, vaan vaikuttaa laajasti ihmisiin ja yhteiskuntiin. Luonnon köyhtyminen uhkaa muun muassa ruoantuotantoa. Esimerkiksi pölyttäjien kato aiheuttaa viljelysadoille maailmanlaajuisesti vuosittain jopa 577 miljardin dollarin riskit.

Luonnon monimuotoisuuden nopea väheneminen uhkaa ihmisten elinolosuhteita maapallolla. Nykyinen kehitys riittää saavuttamaan vain pienen osan YK:n kestävän kehityksen tavoitteist ja Biodiversiteettisopimuksen Aichi-tavoitteet jäävät pääosin saavuttamatta. Nämä epäonnistumiset uhkaavat myös muiden kansainvälisten tavoitteiden kuten Pariisin ilmastopöytäkirjan ja CBD:n 2050 vision saavuttamista.

Arviointiraportissa listataan luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen ajurit tärkeysjärjestyksessä; tärkeimpänä maan- ja merien käytön muutokset ja seuraavina elollisten luonnonvarojen ylikulutus, ilmastomuutos, saastuminen sekä vieraslajit.

Ilmastonmuutos voimistaa monia luonnon monimuotoisuuden uhkatekijöitä. Kytkös ilmastonmuutoksen hillitsemisen ja siihen sopeutumisen sekä luonnon monimuotoisuuden vähenemisen pysäyttämiseksi tehtävien toimien välillä on tiivis. Monet tarvittavista toimenpiteistä ovat tärkeitä molempien merkittävien uhkien torjumiseksi. Toisaalta ilmastotoimenpiteiden toimeenpanossa tulisi ottaa huomioon toimenpiteiden vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen. Erityisesti bioenergian tuotanto

on nostettu esimerkiksi tilanteesta, jossa riski merkittävien monimuotoisuuden kannalta haitallisten vaikutusten synnylle on olemassa.

Erityisen tärkeää on löytää keinoja puuttua juurisyihin, joiden vuoksi muun muassa maankäytön muutos, kulutus ja ilmastonmuutos ovat niin voimakkaita luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen ajureita. Juurisyihin puuttuminen edellyttää, että luonnon monimuotoisuus huomioidaan laajasti politiikan eri sektoreilla ja vaikutukset ovat nähtävissä kulutustottumusten muutoksena, väestönkasvun dynamiikassa, kaupankäynnissä, teknologisissa innovaatioissa ja hallinnossa paikallisesti sekä maailmanlaajuisesti. Näihin juurisyihin puuttuminen edellyttää raportin mukaan transformatiivista muutosta (suomeksi järjestelmä- tai systeemimurros; a fundamental, system-wide reorganization across technological, economic and social factors, including paradigms, goals and values)

Arviointiraportti esittelee luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemipalvelujen mahdollisia kehityskulkuja, jotka osoittavat, että kaikki tarkastellut väestönkasvun, kulutuksen ja teknologisen kehityksen mallit johtavat luonnon monimuotoisuuden kannalta huonoon lopputulokseen. Vain sellaiset mallit, joissa on mukana myös elementtejä yhteiskuntien transformatiivisesta muutoksesta, voivat johtaa luonnon monimuotoisuuden kannalta hyvään lopputulokseen. Vaadittavien muutosten määrä vaihtelee alueiden ja maiden välillä.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Epävirallisessa ministerikokouksessa ei tehdä päätöksiä.

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

Toimitettu tiedoksi ympäristöjaoston (EU23) laajalle kokoonpanolle 14.5.2019.
Ministerivaliokunnan kirjallinen menettely 15.–17.5.2019.

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 17.5.2019.

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

Puheenjohtajamaa Romanian toimittama tausta-asiakirja.

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Olli Ojala, ympäristöministeriö, olli.ojala@ym.fi, p. 050 470 0907; Marina von
Weissenberg, marina.weissenberg@ym.fi, p. 050 307 0806

EUTORI-tunnus**Liitteet****Viite**

Ympäristöministeriö

PERUSMUISTIO

YM2019-00133

LYMO Laamanen Maria(YM)

10.05.2019
JULKINEN

Asia

Vesienhoito - Muovi- ja mikromuovipäästöjen hillitseminen; keskustelu; epävirallinen ympäristöministerikokous 20.-21.5.2019 Bukarest

Kokous

Epävirallinen ympäristöministerikokous 20.05.2019 - 21.05.2019

U/E/UTP-tunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Bukarestin epävirallisessa ympäristöministerikokouksessa 20.-21.5. käydään keskustelu EU-tasolla tarpeellisista toimista sisävesiin ja meriin päätyvien muovirooska- ja mikromuovipäästöjen hillitsemiseksi ja näitä koskevan tutkimus- ja seurantatiedon lisäämiseksi. Erityisesti keskustelulla pyritään määrittämään mitä vesien- ja mertensuojelun viranomaiset voisivat tehdä täydentääkseen EU:n muovistrategiassa (2018) ja kiertotalouspaketissa (2015) määriteltyjä toimenpiteitä. Romania on toimittanut keskustelua varten lyhyen taustapaperin ja neljä kysymystä:

1. *Ottaen huomioon, että pääosin maa-alueilta jokiin kulkeutuvien muovien ja mikro/nanomuovien aiheuttama roskaantuminen vaikuttaa kaikkiin vesistöihin ja erityisesti meriin ja valtameriin, mitä toimia EU:n tasolla tulisi tehdä joista meriin kulkeutuvien muovien ja mikro/nanomuovien aiheuttaman roskaantumisen ehkäisemiseksi?*
2. *Tarvitaanko jo hyväksytyn kertakäyttömuovidirektiivin lisäksi vesisektorilla lisää toimia muovien ja mikromuovien aiheuttaman roskaantumisen vähentämiseksi ja valvomiseksi sisävesissä, merissä ja valtamerissä?*
3. *Tarvitaanko tulevaisuudessa toimia muovien ja mikromuovien sisävesissä, merissä ja valtamerissä aiheuttaman roskaantumisen valvomiseksi? Koetko, että EU:n tulisi lisätä tutkimustoimia muovien ja mikromuovien ihmisterveydelle ja ympäristölle aiheutuvien vaikutusten selvittämiseksi ja tätä kautta tietoisuuden lisäämiseksi?*
4. *Uusi jättepuitedirektiivi vaatii jäsenmaita saattamaan jätehallintasuunnitelmansa valmiiksi, mukaan lukien roskaa koskeva osio, jossa nimetään roskan päälähteet, toimet roskan vähentämiseksi ja meristrategiadirektiivin ja jättepuitedirektiivin yhteensovittaminen. Millaista yhteistyötä jäsenmaassasi tehdään jäteviranomaisten ja vesienhallintaviranomaisten kesken?*

Suomen kanta

Suomi pitää tärkeänä muoviroskaan liittyvien ympäristö- ja terveysriskien torjumista ja sisävesien ja meren roskaantumisen vähentämistä. Merkittävimpinä keinoina roskaantumisen vähentämiseksi Suomi pitää muoviroskan ja mikromuovien synnyn, primääristen mikromuovien käytön sekä muovi- ja mikromuovien vesistö päästöjen minimoimista. Tämän saavuttamiseksi Suomi pitää keskeisenä kansallisen muovitiekartan toimeenpanoa ja EU:n muovistrategian myötä lanseerattujen EU-lainsäädäntöaloitteiden päätökseen viemistä ja toimeenpanoa. Suomi toteuttaa EU:n meristrategiadirektiivin määrittelemiä meren roskaantumistilan seuranta- ja tilanarviointia ja tekee aktiivista Itämeren alueen ja EU-yhteistyötä vertailukelpoisten menetelmien ja yhteisten toimintatapojen kehittämiseksi. Suomi myös katsoo, että EU:n meristrategiadirektiivin toimeenpanotyössä on tärkeä päästä yhteisymmärrykseen kynnysarvoista hyvän tilan määritelmille meriympäristön roskaantumisen suhteen.

Suomi pitää tärkeänä lisätä tutkimus- ja seurantatietoa koskien makro- ja mikroroskan lähteitä ja reittejä sekä vaikutuksia ympäristöön ja ihmisten terveydelle. Mikromuovien osalta Suomi pitää tärkeänä EU:n tukea seuranta- ja tutkimusmenetelmien kehitystyölle ja standardoinnille. Suomi painottaa jäteveden puhdistuksen merkitystä mikromuovien vesistö päästöjen vähentämisessä.

YK-järjestöjen ja globaalisopimusten aloitteet edistävät mahdollisuuksia vähentää makro- ja mikromuovipäästöjä ympäristöön globaalisti. Suomi toimii aktiivisesti ja edistää roskaantumisen vähentämiseen ja muovijätteen hallintaan tähtääviä kantoja. Itämeren aluetta koskien Suomi jatkaa Itämeren suojelukomission HELCOMin meriroskaantumisen toimintaohjelman toteuttamista.

Pääasiallinen sisältö

Romanian esittämässä keskustelua taustoittavassa paperissa esitellään yleisesti EU:n aloitteita muovien- ja mikromuovien vesistö päästöjen vähentämiseksi sekä neljä kysymystä keskustelun pohjaksi. Keskustelupaperi ei sisällä päätösehdotuksia.

Kysymys muovi- ja mikromuovipäästöistä on kuitenkin monitahoinen ja alla oleva tausta kuvaa muovien tuotantoa ja kulutusta, ympäristön tilaa ja toimenpiteitä globaalilla, EU- ja kansallisella tasolla.

Muoveilla on monia hyviä ominaisuuksia, joiden takia niiden käyttö on globaalisti 20-kertaistunut viimeisen 50 vuoden aikana. Vuonna 2014 muoveja valmistettiin yli 300 miljoonaa tonnia, ja määrän arvioidaan kasvavan 1,2 miljardiin tonniin vuona 2050. Maailman meriin arvioidaan päätyvän vuosittain viidestä kolmeentoista miljoonaa tonnia muovia. Meriin päätyvä muoviroska on 70-80 %:sti peräisin maalta ja merellä syntyvä roska on pitkälti peräisin kalastuksesta. Jopa 70 %:n mereen pääsevistä roskista arvioidaan päätyvän merenpohjalle.

Mikromuovit ovat alle 5 mm:n kokoisia muovihiukkasia. Ne kulkeutuvat vesistöihin mm. yhdyskuntajätevesien ja hulevesien kautta. Osa mikromuoveista on tarkoituksella tuotettuja ns. primäärejä mikromuoveja, kuten kosmetiikan muovirakeet. Sekundäärit mikromuovit syntyvät muovin pilkkoutuessa ja hajotessa esimerkiksi ultraviolettisäteilyn ja lämpötilamuutoksen vuoksi. Mikromuovipartikkelit voivat vapauttaa mereen haitallisia aineita ja toisaalta ne voivat toimia meressä olevien haitallisten aineiden tiivistymiskeskuksina.

Muovien ympäristöhaitat ja terveysriskit liittyvät niiden pysyvyyteen, epätäydelliseen hajoamiseen ja toisaalta mikromuovien kerryttämiin haitallisiin aineisiin. Vesi- ja

meriympäristöissä muovirooska päättyy eläinten syömäksi tai ne takertuvat siihen. Roskaantumisen ei kuitenkaan ole ainoastaan luonnonsuojelukysymys. Keväällä 2019 julkaistun tutkimuksen mukaan roskaantumisen vaikuttaa globaalimittakaavassa kaikkiin merkittäviin merten ekosysteemipalveluihin. Arvion mukaan jokainen mereen päätynyt muovitonni aiheuttaa 3300-33000 dollarin verran ekosysteemipalveluiden arvohukkaa eli kustannuksia. Roskaantumisen ja mikromuovien terveyshaitoista ihmisille ei toistaiseksi ole näyttöä.

EU:ssa merten roskaantumista koskevaa seurantatietoa ja tila-arvioita tehdään meristrategiadirektiivin toimeenpanon puitteissa ja Suomessa osana merenhoitoa. EU:ssa rantojen yleisimpiä roskia ovat erikokoiset muovipalat, -narut, -köydet, -korkit, -kannet, -kääreet ja -kassit, sekä tupakantumpit ja vanupuikot. 84 % EU:n rantaroskista on muovia ja 50 % erilaisia kertakäyttöisiä muovituotteita. Tämän tiedon pohjalta Euroopan komissio teki ehdotuksen tiettyjen muovituotteiden ympäristövaikutusten vähentämisestä (ns. SUP-direktiivi).

Suomessa roskaantuminen on ilmeisintä suurten kaupunkien läheisyydessä olevilla merenrannoilla, missä roska liittyy pitkälti rantojen virkistyskäyttöön ja koostuu pääasiassa tupakantumpeista ja ruoan ja juoman kertakäyttöpakkauksista. Kalastajien havaintojen perusteella meriroskaa esiintyy runsaasti myös laivaväylien ja vilkkaasti liikennöityjen satamien läheisyydessä. Kalastajista 42 % ilmoitti vuonna 2018 toteutetussa merenhoidon kyselytutkimuksessa meressä olevan muovi- ja muun roskan häiritsevän elinkeinon harjoittamista. Sen sijaan meressä olevista muovi- tai muista roskista ei juuri koettu olevan häiriötä kalankasvatukselle.

Mikromuovien määrästä Suomen ympäristössä on toistaiseksi tehty selvityksiä lähinnä Itämeren ulappa-alueilla, rannikkovesissä ja joistakin eliöryhmistä. Suomen merialueella tavataan tyypillisesti alle kymmenen mikromuovipartikkelia kuutiometrissä vettä. Avomeren silakoista alle kahdesta prosentista on löytynyt mikromuoveja. Mikromuovien vaikutuksesta eliöihin emme tiedä vielä juuri mitään.

Meriroskan lähteitä on selvitetty vuosina 2018-2019 osana merenhoitoa. Roskaa syntyy materiaalien tuotannossa, kuljetuksessa, käytössä ja hävityksessä. Mahdollisia lähteitä on lukuisia, mm. teollisuus, jätehuolto, maatalous, rakentaminen, turismi ja rantojen virkistyskäyttö ja merellä kalastus ja vesiviljely, merenkulku, veneily ja meriteollisuus. Roskat voivat myös päätyä mereen montaa eri reittiä, kuten pintavalumana, hulevesissä, jokien, purojen ja ojien kautta sekä jätevesissä. Mereen päätyvien roskien määriä on erittäin vaikea arvioida toimialoittain. Selvityksessä tehtiin suuntaa-antavia arvioita eräille toimialoille. Kalastustoimintaan ja pyydyksiin liittyvien merialueen muovipäästöjen arvioitiin olevan suuruusluokaltaan 20 tonnia vuodessa, kun taas kalankasvatuksen muovipäästöt ovat laskelmien perusteella suuruusluokaltaan 25 - 40 tonnia vuodessa. Aluksilla syntyy sekä erilaisia jätöpäästöjä, kuten ruokajätettä, kotitalousjätettä, alusten toimintaan liittyviä jätteitä, muovijätettä, lastijäämiä ja elektroniikkaromua. Osa jätteestä päättyy mereen laillisesti, kuten hienonnettu ruokajäte yli 12 merimailin päässä rannasta tai meriympäristölle haitattomaksi luokitetut lastijäämät tietyissä tapauksissa, tai laittomasti, kuten matkustajien mereen heittämät tai miehistön mereen päästämät jätteet.

Yhdyskuntien jätevedenpuhdistamoissa muovirooskat ja mikromuovitkin poistuvat jopa 99 % puhdistusteholla. Mikromuovit poistuvat jätevedestä lietteen mukana, mikä johtaa siihen, että ne siirtyvät maaperään puhdistamolietepohjaisten lannoitevalmisteiden myötä. Mikromuovien eri päästölähteiden kuormituksesta on tehty laskennallisia arvioita. Arviot tarvitsisivat kuitenkin tuekseen tietoa kulkeutumisreiteistä ja -nopeuksista.

Hulevesien kautta kulkevan mikromuovikuormituksen tutkimus on kaikkialla vasta alussa ja myös Suomessa kehitetään uusia mittausten menetelmiä. Muiden virtaavien vesien kuin hulevesien osalta ei toistaiseksi ole tietoa niin Suomessa kuin muuallakaan. Tietopohjaa mikromuoveista, niiden lähteistä, reiteistä ja torjuntatoimista täytyy edelleen vahvistaa.

Suomessa tehdyssä selvityksessä on tutkittu myös juomaveden mikromuovipitoisuutta. Kolmen eri vesihuoltolaitoksen valmistamassa juomavedessä havaittiin kaikissa mikromuoveja joko raakavedessä tai laitokselta lähtevässä juomavedessä. Verkostovesien eli laitoksilta lähtevän juomaveden mikromuovipitoisuuksien keskiarvot vaihtelivat välillä 0–9 kpl/l. Kaikilla kolmella vesilaitoksella mikromuovien pitoisuuksissa havaittiin kuitenkin selkeä laskeva trendi raakaveden ja käsitellyn veden välillä. Tämä osoittaa vesilaitosten fysikaalisten ja kemiallisten puhdistustekniikoiden poistavan tehokkaasti vedestä kiintoainetta. Tutkimuksen mukaan mikromuovien näytteenotto- ja analyysimenetelmiä on välttämätöntä kehittää, harmonisoida ja standardisoida, jotta tuloksia pystytään vertailemaan tutkimusten välillä. Suomessa ja EU:ssa tehdään paljon toimia muovien ympäristöongelmien ratkaisemiseksi. Ympäristöministeriön johdolla laadittiin 2018 Suomen kansallinen muovitiekartta, joka sisältää toimenpide-ehdotukset muoveihin liittyvien haasteiden ratkaisemiseksi. Tiekarttaan on koottu joukko toimia, joilla on mahdollista vähentää muoveista aiheutuvia haittoja, välttää turhaa kulutusta, tehostaa muovien kierrätystä ja löytää korvaavia ratkaisuja.

Euroopan komissio julkaisi tammikuussa 2018 EU:n muovistrategian. Sen tavoite on vähentää muovijätteen ja -roskan aiheuttamia ongelmia: tehostaa muovin talteenottoa ja kierrätystä sekä tuotesuunnittelua, joka edistää muovituotteiden uudelleenkäyttöä, korjattavuutta ja kierrätystä. Samalla luodaan edellytyksiä uusille kiertotalouden innovaatioille ja investoinneille. Strategiassa on mukana muun muassa kertakäyttömuoveja ja mikromuovia kosmetiikassa koskevat lainsäädäntöaloitteet. EU:n jätelainsäädännössä aiotaan nostaa jätteiden, esimerkiksi pakkausjätteen ja pakkausmuovin, kierrätystavoitteita sekä vähentää jätteiden kaatopaikka käsittelyä. Direktiivimuutokset on pantava täytäntöön jäsenvaltioiden kansallisessa lainsäädännössä 5.7.2020 mennessä. Tämä merkitsee muovin kierrätyksen merkittävää lisäämistä. Yhdyskuntajätteestä tulee kierrättää 50 prosenttia vuonna 2020, 55 prosenttia vuonna 2025, 60 prosenttia vuonna 2030 ja 65 prosenttia vuonna 2035. Nykyinen (2017) kierrätysaste on 41 prosenttia. Muovipakkausjätteestä on kierrätettävä vähintään 50 % vuonna 2025 ja 55 % vuonna 2030. Tavoite on Suomelle hyvin haastava, sillä muovipakkausjätteestä kierrätettiin vuonna 2017 vain noin 25 %. Alustavien tietojen mukaan muovin kierrätysmäärät ovat kuitenkin viimeisen parin vuoden aikana kasvaneet merkittävästi. Direktiivimuutosten täytäntöönpano Suomessa edellyttää merkittäviä muutoksia jätelakiin sekä useimpiin jätealan asetuksiin. Täytäntöönpanon kannalta suurin ja haastavin tehtävä on määritellä tarpeelliset lainsäädäntötoimet ja muut ohjauskeinot, joilla Suomi voi saavuttaa kiristyvät yhdyskuntajätteen ja pakkausjätteen kierrätystavoitteet. Työssä on arvioitava muun muassa erilliskeräysvelvollisuuksien tiukentamista, eri toimijoiden yhteistoiminnan tehostamismahdollisuuksia sekä taloudellisten kannustimien käytön tehostamista. Hallituksen esitys tarvittavista jätelain muutoksista on tarkoitus saattaa eduskunnan käsiteltäväksi vuoden 2020 alkupuolella. EU:n pakkausjätedirektiivi edellyttää jäsenmailta toimia muovisten kantokassien kulutuksen vähentämiseksi. Suomessa ympäristöministeriö ja Kaupan liitto ovat tehneet sopimuksen muovisten kantokassien käytön vähentämisestä. Sopimukseen on liittynyt tähän mennessä 12 kaupan alan yritystä, joilla on yhteensä 3155 myymälää. Joidenkin kauppajien kokemuksen mukaan muovikassien myynti on jopa puolittunut maksullisuuden ja valistuksen ansiosta.

Mikromuoveista aiheutuvien riskien hallitsemiseksi Euroopan kemikaalivirasto (ECHA) julkaisi 30.1.2019 ehdotuksen mikromuovien rajoittamiseksi REACH-asetuksen nojalla. Toteutuessaan ehdotuksen arvioidaan vähentävän tarkoituksella tuotettujen (primääristen) mikromuovien päästöjä EU:ssa jopa 400 000 tonnia seuraavien 20 vuoden aikana. Primäärimikromuovien päästöt EU:ssa ovat noin 15 – 20 % muovituotteiden käytöstä, kuten auton renkaiden kulumisesta ja vaatteiden pesusta aiheutuvista sekundäärisistä päästöistä. Rajoitusehdotus koskee tarkoituksella tuotettuja mikromuoveja. Rajoitusehdotus kieltäisi mikromuovien markkinoille saattamisen tuotekohtaisten siirtymäaikojen puitteissa esimerkiksi pois huuhdottavalle mikrohelmiä sisältävälle kosmetiikalle ja puhdistusaineille sekä tietyille lannoitteille. ECHAN ehdotus sisältää myös mikromuoveja sisältävien tuotteiden pakkausmerkintäohjeistuksen sekä raportointiehdotuksen mikromuovien pääsystä luontoon. Rajoitusta esitetään arvioitavaksi noin viiden vuoden kuluttua. Rajoitusehdotus käsitellään avoimen toimintatavan mukaisesti ja sitä koskeva julkinen kuuleminen päättyy syyskuussa 2019. Lopullinen päätös tehdään valvonnan käsittävässä komiteamenettelyssä, johon jäsenvaltiot ja Euroopan parlamentti osallistuvat. Asetus voisi siten tulla voimaan 2020. EU:ssa on hyväksytty alustavasti direktiivi tiettyjen muovituotteiden ympäristövaikutusten vähentämisestä ja se julkaistaneen virallisesti kesäkuussa 2019. Direktiivi rajoittaa kertakäyttömuovien kulutusta ja laajentaa muovituotteiden valmistajien ja maahantuojien vastuuta muovijätteestä. Direktiivi kattaa Euroopan rannikoita yleisimmin roskaavat kertakäyttötuotteet, kuten take away -ruokien pakkaukset, juomamukit, kertakäyttöiset ruokailuvälineet ja -astiat, erilaiset muovia sisältävät vanutuotteet, muovitikut ja pillit, filterisavukkeet sekä muovikassit ja muovipullot. Direktiivi edellyttää tuoteryhmittäin eri toimia: kulutuksen rajoittamista, tuotekielloja, tuotteiden ominaisuuksiin liittyviä vaatimuksia sekä laajennettua tuottajavastuuta. Tuottajavastuu tarkoittaa tuotteiden valmistajien ja maahantuojien velvollisuutta järjestää tuotteiden jätehuolto kustannuksellaan, kun tuotteet poistetaan käytöstä. Lisäksi jäsenmaiden tulee lisätä kuluttajien tietoisuutta kyseisten tuotteiden asianmukaisesta jätehuollosta ja roskaamisen seurauksista, mistä tulee varoittaa myös tuotemerkinnöin. Direktiivi tehostaa myös hylättyjen kalastusvälineiden talteenottoa laajentamalla niitä koskevaa tuottajavastuuta sekä jo aiemmalla alusjätteiden vastaanottojärjestelmien kehittämistä koskevalla aloitteella.

Viime vuoden lopussa EP ja neuvosto pääsivät yhteisymmärrykseen uudistetusta alusjätedirektiivistä, joka sääntelee satamien vastaanottolaitteita. Uudistetulla direktiivillä voidaan vähentää aluksista mereen päätyvien jätteiden määrää ja vaikuttaa näin meriroskaongelmaan. Direktiivin mukaan alukset maksavat jätteistään välillisen maksun, joka antaa oikeuden toimittaa kaiken aluksella olevan kiinteän jätteen satamaan ilman jätteen määrän perusteella määräytyviä ylimääräisiä suoria maksuja. Tämä nk. no special fee -maksujärjestelmä on tehokas tapa kannustaa aluksia jättämään jätteet satamien vastaanottolaitteisiin. Vastaava maksujärjestelmä on ollut Itämeren maissa käytössä jo pidempään HELCOM-suositukseen perustuen. Maksujärjestelmä kattaa myös kalastuksen yhteydessä passiivisesti kalastetun jätteen. Satamien on jatkossa myönnettävä alennuksia jätemaksuista aluksille, jotka tuottavat jätettä mahdollisimman vähän. Tämä kannustaa aluksia vähentämään jätteitä ja kierrättämään niitä aluksilla. Uudistetulla direktiivillä vahvistetaan direktiivin valvontakehikkoa.

Muovi on globaali ympäristöongelma ja siksi siihen on etsittävä globaaleja ratkaisuja. YK:n ympäristökokous on hyväksynyt neljä merten roskaantumisen hillitsemiseen tähtäävää päätöslauselmaa. Globaalilla tasolla merten roskaantumiseen, muoveihin ja muovijätteeseen liittyvä hallinto on hajaantunut useiden eri sopimusten ja organisaatioiden alaisuuteen ja YK:n ympäristökokous on pohtinut mahdollisuuksia

yhdenäisempään hallintoon siinä kuitenkin toistaiseksi onnistumatta. Huhtikuussa Pohjoismaiden ympäristöministerit peräänkuuluttivat julkilausumassaan kansainvälisen merten muoviroskaantumista hillitsevän sopimuksen laatimista ja päättivät teettää raportin, jossa selvitettäisiin minkälaisia elementtejä ja lähestymistapoja kansainvälisessä sopimuksessa voisi olla. Asia tulee uudelleen YK:n ympäristökokouksen käsiteltäväksi vuonna 2021.

Kaupankäynti muoveilla ja muovijätteellä on valtioiden rajat ylittävää. Baselin yleissopimus on merkittävin jätteitä koskeva kansainvälinen sopimus. Baselin sopimuksen osapuolikokouksessa Genevessä 29.4.-10.5.2019 päätettiin toimista muovijätteiden aiheuttamien haittojen vähentämiseksi. Kokouksessa oli esillä muun muassa Norjan aloite sekalaisen muovijätteen viennin kieltämisestä EU- ja OECD-maiden ulkopuolelle. Norjan ehdotuksessa tavoiteltiin myös maasta toiseen tapahtuvan muovijätteen valvonnan tiukentamista, jolloin sekalaisen muovijätteen siirto edellyttäisi lupaa. Norjan ehdotuksessa oli lisäksi muovijätettä koskevan kumppanuusohjelman perustaminen, jonka avulla maat voisivat parantaa yhteistyötään muovijäteongelman ratkomiseksi. Myös nykyisiä muovijätteen jätehuolto-ohjeita ehdotettiin päivitettäväksi nykyvaatimusten mukaisiksi. EU tuki Norjan ehdotuksia liitemuutoksista ja kumppanuusohjelmasta ja pyrki neuvotteluissa selventämään tekstejä tulkintaongelmien välttämiseksi. Ehdotetut liitemuutokset hyväksyttiin tarkennetuilla teksteillä ja muutokset tulevat voimaan vuoden 2021 alussa.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Epävirallisessa ministerikokouksessa ei tehdä päätöksiä.

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

Toimitettu tiedoksi ympäristöjaoston (EU23) laajalle kokoonpanolle 14.5.2019.
Ministerivaliokunnan kirjallinen menettely 15.-17.5.2019.

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 17.5.2019.

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

Puheenjohtajamaa Romanian toimittama tausta-asiakirja.

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Laatija: Maria Laamanen, ympäristöministeriö, maria.laamanen@ym.fi, +358505717209

Muut käsittelijät: Ulla-Riitta Soveri, Else Peuranen, Vilja Klemola, Merja Saarnilehto, Juhani Gustafsson, Riitta Levinen ja Ari Kangas ympäristöministeriöstä sekä Sirkku Jaakkola liikenne- ja viestintäministeriöstä

EUTORI-tunnus

Liitteet

Viite

LIITTEET

Asiasanat	hiilidioksidi, ilmastonmuutos, muovi, vesiensuojelu, ympäristö, biodiversiteetti, EU-ministerivaliokunta
Hoitaa	LVM, MMM, TEM, UM, YM
Tiedoksi	ALR, EUE, OKM, OM, PLM, SM, STM, TRAFI, TULLI, VM, VNK, VTV
